

Příprava na porod, porod, dokumentace

Péče o nakrytou fenu

V období březosti nebudeme provádět žádné veterinární zákroky (očkování) a vyvarujeme se narkóze (kromě úrazu). Příznaky březosti závisí na plemeni, na jeho velikosti, na četnosti vrhu, na stáří feny, na pořadí vrhu, na chovné kondici feny. Čím větší plemeno, tím četnější vrh a březost lze vizuálně pozorovat dopředu.

Fenu bychom měli poprvé krýt nejdéle do stáří 4 let. První zjištění březosti provedeme ultrazvukem mezi 21. – 28. dnem, ideálně 24. -25. den.

Na začátku březosti je péče úplně stejná jako u nebřezí feny – není třeba měnit krmnou dávku ani samotné krmivo ani pracovní a denní režim. Chyba chovatelů v tomto období spočívá v tom, že po krytí zvyšují a vylepšují krmnou dávku (! pozor na bílkoviny!) a zmírňují trénink (pohyb). Toto vychýlení z normálu vede častěji k rané embryonální mortalitě štěňat (vstřebání).

Ke konci 1. poloviny březosti (za 30 dní) fenu odčervíme. Od této doby upravíme pracovní režim postupným snižováním výkonu a rozdělíme stávající krmnou dávku na polovinu (neměníme krmivo, nepřidáváme) a podáváme ji ráno a večer.

Asi 14 dní před porodem postupně (mícháním) během 1 týdne přejdeme na krmení pro kojící feny, nezvyšujeme dávku, ale rozdělíme ji na více krmení během dne. Takto upravený krmný režim nezatěžuje zažívací trakt feny (celá váha dělohy leží na obsahu zažívacího traktu a moč. měchýři – často močí). Fena musí mít neustále k dispozici čistou vodu (teplota 10 -12 °C).

Od poloviny březosti s fenou neprovádíme překážky ani jiný namáhavý pohyb (skoky do vody, plazení, vysílačky, aport). Je-li plavání – nezamezovat!

Nebezpečí přidávání objemu krmné dávky ke konci březosti vede k nadměrnému růstu štěňat => obtížný porod. Krmnou dávku lze zchutňovat: ovoce, zelenina (čínské zelí, hlávkový salát, pažitka, mladé nasekané kopřivy, libeček, mladý řebříček, mrkev, petržel, celer – syrová, ne cibule, česnek, zelí, pórek, kapusta a květák – nadýmají), rybí tuk, libové maso: hovězí – jazyk, srdce, svalovina, kuřecí, ne vepřové – vysoký podíl nitrosvalového tuku, ne mladá masa (telecí, kůzlečí – jsou nevyzrálá). V době březosti nepodáváme ani měkké kosti = zácpa. Můžeme podávat netučný tvaroh, neslazený jogurt, kyselé mléko, žloutek (bílek nestráví). V žádném případě nebudeme nadhodnocovat výživovou hodnotu krmné dávky březí feny (vánočky, rohlíky, knedlíky, brambory). Nadhodnocování krm. dávek vede k předčasné tvorbě mléka, jeho uvolňování v době, kdy štěňata ještě nejsou narozená (vede k zánětu). U kvalitních granulí určených pro březí a kojící feny máme jistotu vyrovnanosti krmné dávky a předejdeme tak problémům jako jsou velká štěňata (štěňata nejvíce rostou v poslední třetině březosti), obtížným porodům, zánětům mléčné žlázy => problémům s výživou štěňat (zbytečná starost pro chovatele).

V polovině březosti, kdy snižujeme plnou zátěž feny, snižujeme tuto zátěž postupně, ale denně dodržujeme pohyb a procházky podle výše březosti. Fena si musí svůj pohyb určovat sama. Čím četnější dávky krmiva, tím četnější procházky. Posledních 14 dní březosti fena velmi často močí – musíme jí to umožnit.

PŘÍPRAVA NA POROD

Březost trvá 63 dní v průměru + - 4-5 dní, v závislosti na četnosti vrhu a stáří feny. Čím je fena starší nebo je četnější vrh (štěňata tlačí na stěnu dělohy), tím je březost kratší a opačně.

14 dní před porodem připravíme porodní bednu. Její velikost musí odpovídat velikosti feny. Podlaha bedny by měla být omyvatelná a desinfikovatelná. Boční stěny vysoké tak, aby nám ani ve třech týdnech štěňata z bedny nepřepadávala a s ohledem na poranění vemene feny při přeskokování. Na tuto bednu vy si fena měla zvyknout minimálně týden před porodem.

V průběhu asi 3 týdnů po porodu probíhá zčišťování feny, involuce (zavinutí) dělohy. V této době je děložní krček zpřístupněn průniku choroboplodných zárodků z venku. Očistky (lochie), které ulpí a zaschnou na porodní bedně, jsou velice přístupný materiál pro množení infekce. Proto by bedna měla být vyrobena z omyvatelného (potravinářská barva) a lehce vysychajícího materiálu. Hygienu bedny provádíme denně několikrát. V době porodu je možno na dno bedny použít vyvařená (na 90 °C) a vyžehlená prostěradla a ručníky (později je pouze vyvaříme – po zaschnutí pupečního pahýlu štěňat). I v průběhu porodu tyto ručníky měníme – jsou znečištěny plodovou vodou. Nevhodný podkladový materiál v době porodu jsou: piliny, hobliny, noviny, seno, sláma.

Další pomůcky:

- uzavíratelná umělohmotná krabička – do ní vyvařené nůžky na pupeční šňůru, do lékárenského lihu namočené tenké knoty, desinfekce na pupík (septonex, lék. líh, ředěný ajatin 1:1 s převařenou vodou)

- igelitový pytel na potřísněné (špinavé) osušky (biologický materiál), hodinky, váhu, číslo na veterináře (1 náhradní), pero a připravenou tabulku pro každé štěně: čas narození, pohlaví, barva, znaky, barva šňůrky, váha, do dalších kolonek postupně vpisujeme hmotnost při vážení, datum odčervení, dávkování Probekanu, stříhání drápků, léčba, úhyn atd.

Při porodu nenecháváme fenu samotnou, místo porodní bedny by mělo být tlumeně osvětleno (pořád). Teplota místnosti – odpovídá optimální teplotě – do 20 °C (v prostoru porodní bedny 28 – 32 °C – nad bednu te rmozářič).

POROD

Porod je fyziologický děj, při němž je zralý plod vypuzen pohlavními cestami z těla.

Vypuzení se děje:

- aktivními stahy dělohy a celého břišního lisu
- aktivní činností hormonů

Ke konci gravidity se zvyšuje hladina estrogenů, ta zastavuje růst dělohy. Plod ale roste dál, tlačí na stěnu dělohy a to vyvolává tvorbu **oxitocinu**, což je hormon zadního laloku hypofýzy. Oxitocin způsobuje stahy dělohy při porodu a uvolňuje mléko z alveolární mléčné žlázy. Zajišťuje vypuzení placenty a po porodu pomáhá ke zpětnému smrštění dělohy.

Vliv progesteronu ustupuje, žluté tělíčko je ve fázi regrese (zániku).

Příznaky porodu: pánevní vazy ochabují, povolují a prodlužují se vlivem relaxinu. Ochod je překrven, zduřen a odchází hlenová zátka z děložního krčku (do 48 hod nastává porod). Začíná tvorba mleziva, feny častěji močí, nepřijímají krmivo.

Průběh porodu: začíná bolestivými projevy, které jsou způsobeny tlakem plodu na dělohu a stahy dělohy s břišním lisem (tlaky dělohy a lisu působí protikladně).

Porod má 3 fáze:

- **Fáze otevírací** – kontrakce jsou slabé, na stěně břicha neznatelné. Plodový vak je těmito stahy vytlačován do děložního krčku, ten se rozšiřuje až na průměr pochvy. Plodový vak se protahuje pochvou a dojde k prasknutí plodových obalů (1. praskne alantois, 2. amnion). Plodová voda zvlhčuje porodní cesty a usnadňuje vypuzení plodu v další fázi porodu.
- **Fáze vypuzovací** – porodní bolesti jsou větší, kontrakce častější, intervaly kratší. Vystupňovanými stahy je plod vypuzen. Pupečník se přetrhne buď sám, nebo jej překousne matka. Toto období je různě dlouhé, několik minut až 3 hodiny. Tato fáze někdy vyžaduje pomoc zkušeného porodníka nebo chovatele. Plodové obaly vycházejí buď zároveň s mládětem, nebo následně po vypuzení plodu. Dojde-li k zadržení lůžka, je nutná pomoc veterináře. Uvolnění placenty záleží na jejím umístění v děloze a na jejím srůstu s dělohou.
- **Poporodní fáze** – organizmus matky se pomalu vrací do původního stavu. Odcházejí očišky (lochie) z porodních cest, zavírá se děložní krček, hladina hormonů se v těle vyrovnává.

Fena v den porodu nebude již pravděpodobně přijímat krmivo, ale vydatně pije, velmi často močí, začíná si stavět hnízdo, hrabe, je nervózní.

Stavění hnízda a odchod děložní zátky je příznakem toho, že porod proběhne do 24 hodin. V této době už má fena silně pokleslé břicho, znatelně ohraničená žebra, kříž, kořen ocasu a sedací hrboly, klesající teplota = příznak porodu (36,9°C).

První porodní bolesti nezaznamenáme, zaznamenáme až fázi vypuzovací. Doba, od kdy se fena začne hrbít, má viditelné kontrakce (a samovolně odkapává moč) do narození 1. štěněte by neměla být delší než 1 hodinu (štěně v poloze příčné, velké štěně, mrtvé štěně) raději nechat půl hodiny a pak půl hodiny na veterináře. Jakmile praskne plodová voda, vychází štěně během několika minut. Plodová voda je tmavá, vazká tekutina, zelenohnědé barvy a specifické vůně. Další štěně vychází asi po 30 minutách, může se stát i po 1 hodině, je-li nízká hladina oxytocinu. Stane-li se, že se porod od štěněte ke štěněti protáhne na více než 2 hodiny, vyhledáme veterináře a ten píchne oxytocin. Končící porod poznáme podle celkového zklidnění feny. Přesto ji vždy necháme prohlédnout veterinářem!

Mezi porodem jednotlivých štěňat je nutné vzít fenu vymočit. Pohyb navíc podpoří porod dalšího štěněte. První narozené štěně přikládáme ihned ke struku, z něhož vymáčkneme několik kapek mleziva. Zdravé a životaschopné štěně by se mělo téměř okamžitě přisát nebo po několika pokusech.

Sáním štěňat se podpoří spuštění dalšího oxytocinu – kontrakce dělohy. Rodí-li se druhé štěně, první odeberu do připraveného koše s teplou vypranou a vyžehlenou podložkou. Po skončení porodu přikládáme štěňata k matce všechna, ale musím je zabezpečit před zalehnutím (neodcházím, na stěně porodní bedny je kousek nad zemí hranolek, kam se vleze štěně).

KOJENÍ

Krmíme-li fenu adekvátně k množství štěňat, měla by vyprodukovat tolik mléka, kolik štěňata skutečně potřebují (= mléčnost). Produkce mléka postupně stoupá s nárokem štěňat. Adekvátní výživa spočívá v tom, že fena přijímá krmivo několikrát denně (ideálně 5-6x), celková denní spotřeba je až 6-ti násobná oproti normálu!

Zdravá fena, která nemá více štěňat než struku, by měla pokrýt výživné nároky štěňat do konce 3. týdne. Má-li fena více štěňat než struků, začínáme s příkrmováním dříve, ale ne před 10. dnem věku štěňat. Při větším počtu štěňat přikládám štěňata ke strukům postupně. Ne všechny najednou. Slabší k silnějším strukům, pak zbytek. Silnější štěňata vytáhnou zbytek po slabších a ještě mají k dispozici nevyužitou struku.

Štěňata jsou označená, a proto si mohou vést přesnou evidenci o každém krmení. V prvních (5) dnech se krmí plánovaně každé 2 hodiny, štěňata sají max. 3 minuty (pak už jen náznak sání).

Jestliže štěňata dobře pijí, měl by tomu odpovídat i jejich přírůstek. V době kojení vážím obden. Od narození sleduji výkaly, množství, konzistenci, vůni. Mléčné výkaly jsou sytě žluté, kašovitě konzistence, bez příměsi hlenu, krve.

Pokud fena kojí, odklízí sama výkaly a masíruje štěňatům břicha. Po problémovém porodu (císařský řez), kdy fena břicha nemasíruje, musí toto zastat chovatel.

V době poporodní sledujeme i zdravotní stav feny. V několika prvních dnech se fena zčišťuje, lochie jsou tmavě krvavé, postupně se stávají černými. Fena se uzavřela a pod vlivem oxytocinu se zavinula i děloha (= involuce dělohy). Jakékoliv odchylky musí řešit veterinář.

Veterinární opatření: během březosti fenu neočkují, před nakrytím zkontrolují, zda má platnost očkování (vzteklina, parvoviróza, psinka, leptospiróza, psincový kašel, popř. tetanus, borelióza).

Před nakrytím fenu odčervím, stejně tak všechny ostatní psy. V 1/3 odčervení opakuji a následně až po porodu. Tímto opakovaným postupem zlikviduji i případné larvy endoparazitů, které se krví dostávají do mléka => štěňata je vypijí a vyvine se u nich dospělý červ ve střevě.

Odčervení štěňat: okolo 10. dne poprvé odčervím kočičí pastou (Badmint). Ve 3 týdnech odčervím již práškem, opakuji v 6-ti týdnech a pak v 9-ti týdnech.

Odčervujeme-li od 4. dne, opakujeme každých 14 dní až do odstavu.

Očkování štěňat: v 7 týdnech (většinou trojkombinace – psinka, parvoviróza, leptospiróza), přeočkovat za 3 týdny, pak za 3 měsíce.

Do 1. očkování přetrvává kolostrální imunita z mleziva - po 1. očkování je kolostrální imunita potlačena a štěně získává imunitní rovnováhu až po druhém očkování.

Tetování štěňat: provádí se většinou kolem 7. týdne věku (podmínkou je dorostlé ucho). Tetování se řídí chovatelským řádem každého plemene (tetuje-li se do levého ucha, slabiny, vnitřní plochy stehna).

Úkony tetování a očkování dělat najednou – jeden stres.

Čipování až kolem 6. měsíce – štěně roste – čip bloudí!